

Plukovník gšt. Ing. Milan Ku b e š a , CSc.

Síly pod národním velením

V článku posledního čísla ročníku 2000 Vojenských rozhledů jsem popsal předpokládanou činnost teritoriálních sil, resp. v podmínkách AČR, sil územní obrany v situaci, kdy by byl uplatněn článek 5 Severoatlantické smlouvy k obraně území členských států před eventuálním agresorem. V tomto článku se stručně zmíním o použití sil v širším měřítku, a to v situaci podobné. Především otázka jejich vymezení, obsahu úkolů a velení silám pod národním velením nabízí několik zajímavých a zároveň problémových odpovědí a souvislostí.

* * *

Ve vztahu k možné podřízenosti vojenským strukturám NATO je, jak známo, Armáda České republiky (AČR) členěna do čtyř kategorií (síly přidělené pod velení NATO, síly vyčleněné pro NATO, síly předurčené pro NATO a síly pod národním velením). Posledně uvedené síly jsou charakterizované jako síly, které plní úkoly svázané s územím ČR nebo se zabezpečením kontingentu sil v zahraničí.

Uvedené rozdělení však neznámá, že pod národním velením nemohou být síly, které nejsou svázané s územím ČR nebo se zabezpečením kontingentu sil v zahraničí, tedy síly z jiných kategorií. Záleží na intenzitě a místě ozbrojeného konfliktu vzhledem k teritoriu ČR a ve své konečné podobě na požadavku NATO a rozhodnutí našich politických institucí.

Zjednodušeně se dá konstatovat, že ty síly, které nejsou předány do aliančního uskupení pod operační řízení nebo operační velení příslušného velitele NATO patří do sil pod národním velením.

Vymezení sil pod národním velením

V podmínkách AČR jde nejen o síly územní obrany, které jsou spjaty s územím České republiky, ale i o další síly, které by nebyly v podřízenosti Aliance. Vezmeme-li jednotlivé hlavní složky AČR (které mají svá vlastní operační velitelství), mohly by to být zbývající mechanizované útvary, svazky a zařízení pozemních sil, vzdušných sil, sil a prostředků logistiky a vojenského zdravotnictví a velká většina (s velkou pravděpodobností kompletní) síly územní obrany. Svou činností by měly vytvářet podmínky pro zajištění základních funkcí státu v prostorech, které jsou pod přímým i nepřímým vojenským ohrožením agresora a podmínky k podpoře spojenců.

Z výše uvedeného zřejmě vyplývá, že rozhodující váhu v silách pod národním velením budou mít **síly územní obrany** a **síly a prostředky logistiky**, které jsou v míru zpravidla na snížených počtech a až v případě narůstání vojensko-politického napětí a následné hrozby doplňovány na počty válečné.

Rozhodující úkoly sil pod národním velením

Generální štáb AČR by na základě projednání požadavku NATO o vyčlenění sil AČR do aliančního uskupení a obdržení úkolu od politického vedení státu zplánoval použití AČR k účasti a zabezpečení operace k obraně území členských států NATO v duchu článku 5 Severoatlantické smlouvy. NGŠ AČR by jako velitel AČR vydal **směrnici**, která by mohla obsahovat úkoly podřízeným, přičemž by rozhodující úkoly směřovaly k:

1. Vytvoření a zabezpečení požadovaného uskupení sil vyčleněných pro NATO, což představuje:

- zmobilizování sil (úkol pro všechna operační velitelství, největší objem úkolů zřejmě případně velitelství sil územní obrany),
- zplánování a provedení přesunu vyčleněných sil do operačního prostoru uskupení NATO (úkol pro velitelství pozemních sil),
- zabezpečení přesunu vyčleněných sil a jejich předání velitelství CJTF (*Combined Joint Task Force*) pod operační řízení a velení (úkol pro všechna operační velitelství),
- podporu prostřednictvím národního podpůrného prvku (*NSE - National Support Element* národní jednotka pro zabezpečení) po celou dobu operace s důrazem na logistickou podporu vyčleněných sil (úkol pro velitelství logistiky a velitelství pozemních sil),
- zplánování další činnosti vyčleněných sil, např. přesunu do národních posádek nebo pokračování v operaci k udržení míru apod. (úkol pro velitelství pozemních sil, velitelství logistiky a další),
- demobilizaci sil, ošetřování a uložení materiálu, obnovu bojeschopnosti navracených sil (úkol pro velitelství pozemních sil, velitelství sil územní obrany a další),
- podporu vyčleněných sil v mírové operaci národním podpůrným prvkem (např. *NSE I*), zplánování a provedení přesunu sil po ukončení operace do mírových posádek a jejich kompletaci, včetně zpohotovění sil k případné další misi (úkol pro velitelství pozemních sil a velitelství logistiky).

2. Zplánování a provádění vojenských opatření podpory spojenců v rámci zabezpečení poskytované hostitelskou zemí (*HNS - Host Nation Support*), což představuje:

- vyčlenění komunikací, míst odpočinku, železničních vykládacích a nakládacích míst, rozmístění a ubytování sil spojenců, poskytnutí služeb všeho druhu, včetně oprav techniky a materiálu, doplnění PHM, stravování vojsk, zdravotnické zabezpečení, dodávky energie a vody z veřejných nebo vojenských zdrojů, a to před zahájením operace k obraně území, tak i při návratu sil po ukončení operace na národní území a do mírových posádek, vyčlenění, příprava a střežení komunikačních a železničních uzlů (úkol pro velitelství sil územní obrany, velitelství logistiky, velitelství vojenské zdravotnické služby, v omezeném rozsahu pro velitelství pozemních sil),

- vyčlenění a střežení letištních ploch, poskytnutí služeb letového provozu a sil a prostředků letecké logistiky, zdravotnické péče, opravárenských kapacit, proviantního zabezpečení a ubytování vojsk apod. (úkol pro velitelství vzdušných sil),
- vyčlenění a poskytnutí výcvikových zařízení a prostor pro stmelení vojsk (úkol pro velitelství pozemních sil),
- vyčlenění a pronájem civilních spojovacích kanálů na teritoriu, podpora spojení vyčleněním sil a prostředků posádkových spojovacích uzlů apod. (úkol pro velitelství sil územní obrany a v omezené míře i pro ostatní operační velitelství).

3. Zplánování a provedení operace k obraně a ochraně teritoria ČR, což představuje:

- vyčlenění sil k asistenci pohraniční policie na státní hranici a zplánování činnosti a provádění uzávěry vybraných úseků státní hranice (úkol pro velitelství sil územní obrany a podle možností pro velitelství pozemních sil),
- vyčlenění sil k asistenci Policie ČR nebo jiných bezpečnostních složek ke střežení vybraných objektů nebo zplánování činnosti a obranu důležitých objektů pro obranu státu jako např. sídel státních a aliančních institucí, jaderných elektráren, vodních a tepelných elektráren, chemických provozů, transformátorových stanic, telekomunikačních zařízení celostátního významu, letišť, významných potravinových podniků, silničních a železničních uzlů, tunelů a mostů, národních kulturních památek apod. (úkol pro velitelství sil územní obrany a podle možností pro velitelství pozemních sil),
- vyčlenění, zplánování činnosti a provádění protivýsadekové a protidiverzní činnosti na teritoriu ČR (úkol pro velitelství sil územní obrany a podle možností pro velitelství pozemních sil),
- vyčlenění sil k provádění záchranné a humanitární činnosti ve prospěch vlastního civilního obyvatelstva a běženců z okolních teritorií formou budování a provozování utečeneckých (uprchlických) táborů, poskytování záchranných prací při ohrožení zdraví a životů obyvatelstva, poskytování zdravotnické péče apod. (úkol pro velitelství sil územní obrany, velitelství vojskové zdravotnické služby, podle možností velitelství pozemních sil),
- vyčlenění sil a prostředků, zplánování a provádění logistické podpory veškerých sil pod národním velením (úkol pro velitelství logistiky a velitelství vojskové zdravotnické služby).

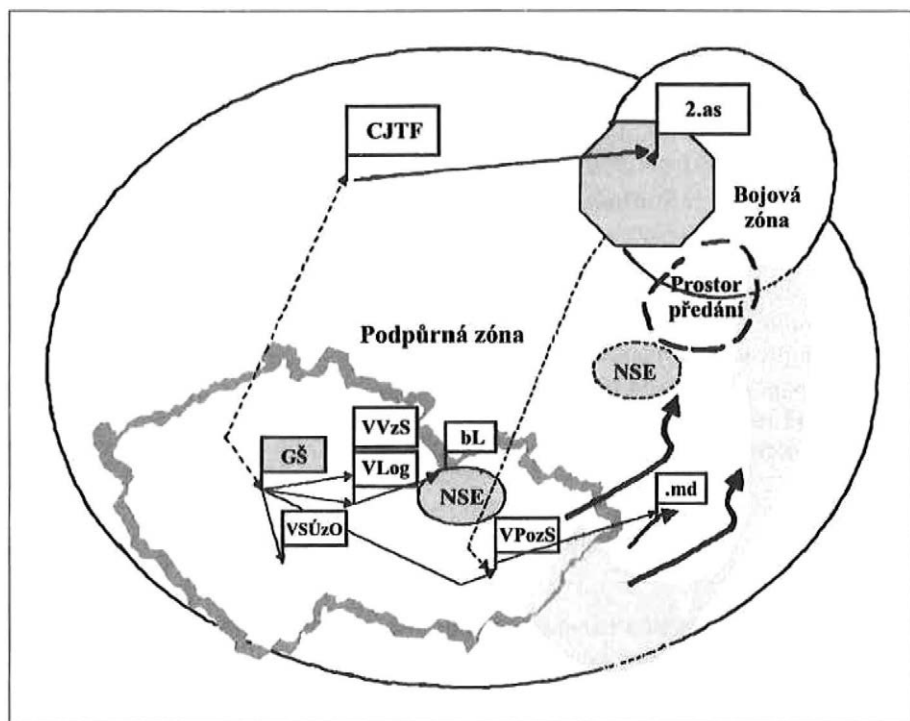
Velení silám pod národním velením

Systém a proces velení a řízení spojeneckých sil je záležitostí velitelských struktur NATO a z tohoto hlediska není bezprostřední odpovědnost na straně ČR a kompetentních orgánů AČR. Velení silám pod národním velením však je plně v zodpovědnosti ČR a velení AČR. Ze vztahu mezi „národním“ a „aliančním“ se určitě procento problémů kumuluje i do oblasti velení silám pod národním velením.

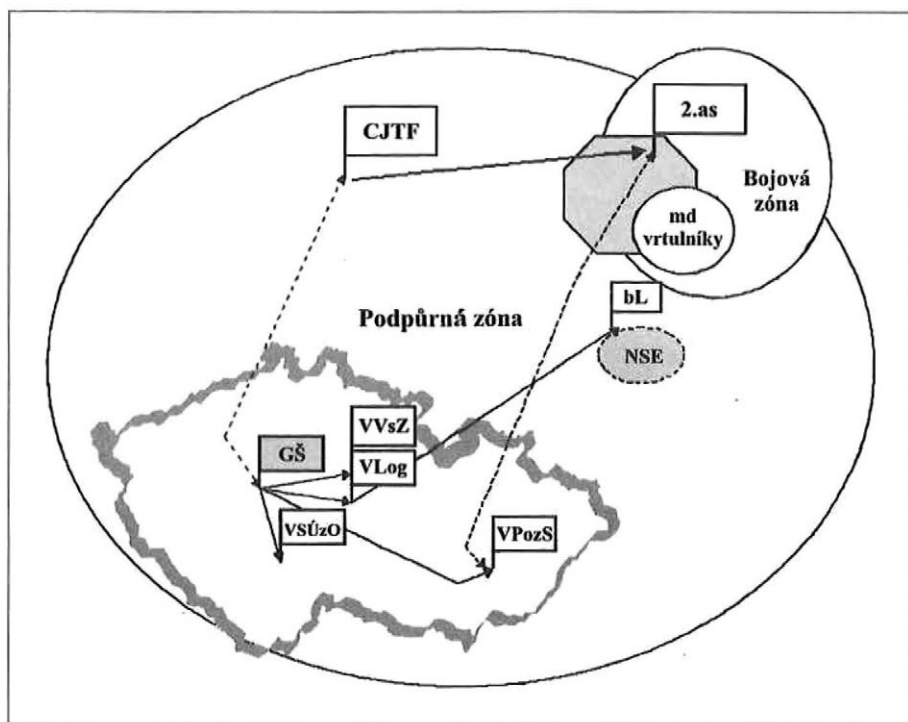
V koncepci rezortu obrany z roku 1999 (viz VR 4/99) se uvádí:

„V systému velení a řízení se i nadále zachová strategický, operační a taktický stupeň. Strategický stupeň velení a řízení bude tvořit ministerstvo obrany. S účinností od 1. ledna 2000 se upraví vnitřní struktura ministerstva obrany racionalizací řídicích procesů, včetně kontrolních mechanismů a přiblížením se ke strukturám podle standardu NATO. Přehodnotí se a strukturálně upraví především oblasti řízení zdrojů, personalistiky, logistiky a další. Operační stupeň velení a řízení bude tvořit velitelství pozemních sil, velitelství vzdušných sil, velitelství sil územní obrany a velitelství podpůrných složek, jimiž jsou velitelství logistiky, Hlavní velitelství Vojenské policie a velitelství vojskové zdravotnické služby. Kompetence velitelů operačních velitelství se výrazně posílí. Taktický stupeň velení a řízení budou tvořit velitelství svazků, základů, útvarů a zařízení v podřízenosti orgánů velení strategického a operačního stupně.“

Nechci se zmiňovat o tom, jak se podařilo naplnit uvedené cíle. Generální štáb AČR je podle uvedené citace součástí Ministerstva obrany ČR a je tedy součástí strategického stupně velení. Věta o kompetencích operačních velitelství se ve vojenské praxi v některých případech chápá a aplikuje v praxi tak, že i při cvičeních se předpokládá, že operační stupně si samy řídí činnost při nasazení vojsk, což by mohlo mít velmi negativní dopady na kvalitu plnění úkolu, součinnost vojsk a jasnou velitelskou odpovědnost za plnění úkol.

Obr. 1

Obr. 2

Vzájemná výměna operačních skupin mezi operačními velitelstvími nemůže suplovat potřebu pevného centrálního velení. Posílení mírových kompetencí operačních stupňů lze akceptovat, ale zasazení sil v krizové situaci je ve velké většině společné, a proto je požadavek přísné centralizace nezbytný.

Tedy Generální štáb AČR musí sehrávat roli **centra velení** těmto národním silám. Známa a dějinami válek osvědčená zásada potřeby pevného centrálního velení by se měla realizovat v každém případě. Bezesporu by měla být centrálně řízena **oblast obrany a ochrany teritoria, oblast podpory hostitelskou zemí ve prospěch spojenců a koneckonců i úkol spojený se zabezpečováním vyčleněných sil AČR do aliančního uskupení.**

V počáteční fázi by byl systém velení na strategickém a operačních stupních shodný s mírovým systémem (viz obr. 1). Kromě toho by již v tomto období byl GŠ AČR v úzkém kontaktu s velitelstvím společného úkolového uskupení (CJTF), resp. s regionálním velitelstvím NATO „Sever“, kdy by šlo o vazbu součinnosti. Velitelství pozemních sil by mělo rozhodující úkol zplánovat a řídit přesun vyčleněných sil do prostoru pro předání pod operační řízení a velení např. velitele 2. armádního sboru. K tomu by udržovalo součinnostní spojení s tímto velitelstvím. Velitelství logistiky by zplánovalo činnost NSE a řídilo by jeho přesun do prostoru, odkud by provádělo v průběhu operace logistickou podporu vyčleněných sil. Předmětem obrázku nejsou vazby mezi velitelstvím vzdušných sil AČR a velitelstvími vzdušných sil NATO.

Po předání vyčleněného kontingentu sil by byl systém velení zpravidla organizován podle obr. 2. Partnerem pro GŠ AČR by mělo být nadále regionální velitelství NATO „Sever“ nebo společné úkolové velitelství CJTF. Partnerem pro velitelství pozemních sil by mělo být velitelství sboru, resp. operačního uskupení, do kterého by byly vyčleněny síly včleněny. Velitelství vzdušných sil by zaujalo Národní středisko velení vzdušným silám a vydělilo by prvek CRC (*Control and Reporting Centre* - středisko řízení a uvědomování), který by vstoupil do systému velení a řízení NATO. Národní podpůrný prvek NSE, představovaný brigádou logistiky, by byl nadále řízen velitelstvím logistiky AČR.

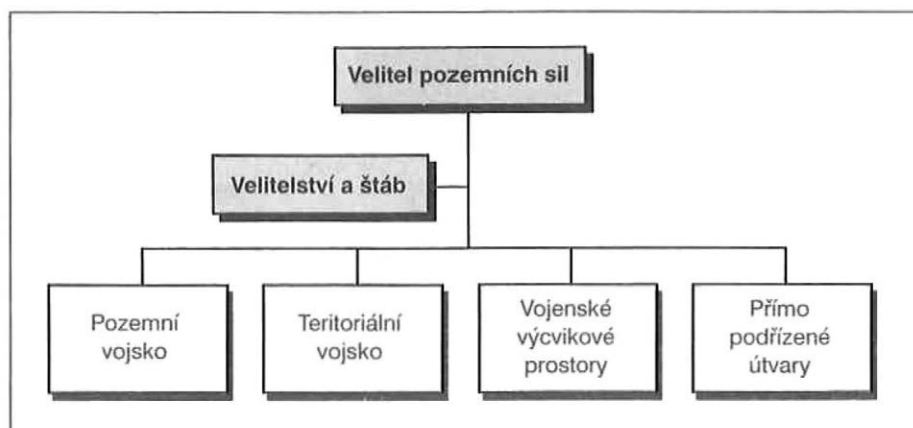
Systém velení od operačních stupňů (kromě velitelství vzdušných sil AČR) k podřízeným by se shodoval se systémem mírovým. V případě, že by byla vyčleněna většina pozemních sil, by bylo „vytížení“ velitelství pozemních sil tak malé, že by nemuselo pro vlastní průběh operace k obraně území států NATO podle článku 5 existovat. Avšak pro splnění úkolů při vyčleňování a zpětně k převzetí při návratu vyčleňovaného kontingentu pod národní velení svou úlohu sehrává.

Velení silám pod národním velením a organizační struktury

V souvislosti s plánovanou redukcí AČR se v poslední době diskutuje na téma, zda nemáme v AČR zbytečně mnoho operačních velitelství. Tento problém je aktuální nejen z hlediska plnění mírových výcvikových úkolů AČR, ale i úkolů, které vojska plní při nasazení v krizových situacích nevojenského charakteru. Dostí významně se problematické místo a úloha některých operačních velitelství obnaží v situacích, kdy by se měl realizovat scénář k naplnění článku 5 Severoatlantické smlouvy (nebo i mimo článek 5).

Úvaha v souvislosti se skutečností, že Generální štáb AČR bude v podobných scénářích zaneprázdněn povinnostmi k udržování součinnosti s velením NATO, a tudíž by delegoval velení silám pod národním velením na operační stupně, je velmi problematická. Jestliže vyloučíme velitelství vzdušných sil a velitelství logistiky (o velitelství vojskové zdravotnické služby ani nemluvě), připadají v úvahu dvě velitelství, která historicky vznikla, ale mohla by být ve skutečnosti (tak jako v mnohých jiných armádách vyspělých států) velitelstvím jedním.

Velitelství pozemních sil je po vytvoření mechanizované divize již v míru problematickým velitelstvím v tom smyslu, že se vlastně stává nadbytečným stupněm velení mezi GŠ AČR a samotnou divizí (úkol pro mechanizovanou divizi vlastně jenom předává, bez nutného rozhodování). Pokud by se brigáda rychlého nasazení (brn) stala součástí mechanizované divize (md) a ostatní útvary by se převedly do podřízenosti velitelství sil územní obrany, nemuselo by toto velitelství existovat vůbec. Úkoly spojené s přesunem a předáním vyčleněného kontingentu ve prospěch aliančního uskupení by musel zplánovat a „odřídit“ GŠ AČR. Úvaha, že by toto velitelství plnilo úlohu „výkonného velitelství“ všem silám pod národním velením se z důvodů výše uvedených názorů jeví jako nereálná a bezpředmětná. Např. jeden z hlavních funkcionářů tohoto velitelství navrhol variantu podle obr. 3. Tato varianta je jedna z možných za podmínky, kdy pozemní vojsko je pojmem zahrnujícím mechanizovanou divizi a brigádu rychlého nasazení (resp. by byla součástí divize) a teritoriální vojsko pojmem,

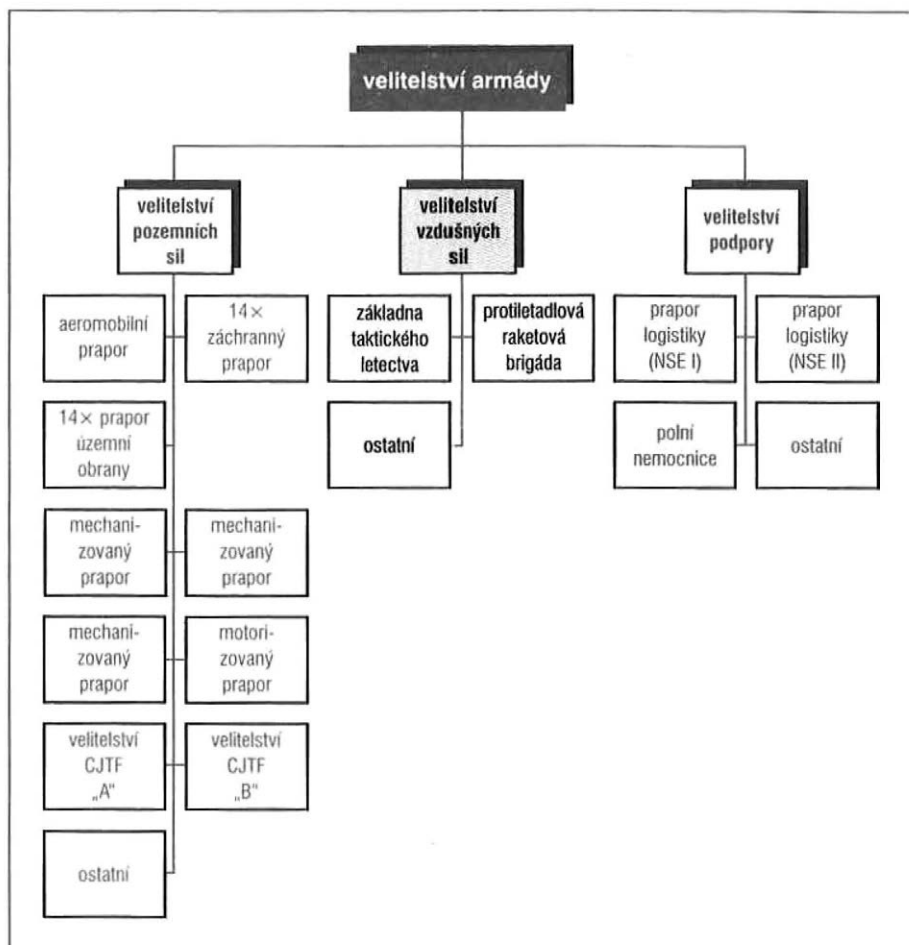
Obr. 3

57

zahrnujícím přímo podřízená velitelství územní obrany (tedy bez velitelství sil územní obrany). Jedno z dnešních operačních velitelství by tedy bylo zrušeno (vzhledem k tomu, že předkladatelem návrhu byl příslušník velitelství pozemních sil, likvidovaným velitelstvím by mělo být dnešní velitelství sil územní obrany). Reorganizace by v tomto případě znamenala velitelstvím pozemních sil převzít osm soudobých velitelství územní obrany a množství dalších útvarů. Osobně se mi zdá tato varianta dosti problematická již z toho důvodu, že existující funkční systém územní obrany v podřízenosti zkušeného a připraveného velitelství sil územní obrany by byl násilně a zbytečně narušen a nic podstatného by (kromě zachování velitelství pozemních sil na úkor velitelství sil územní obrany) pro zvýšení akceschopnosti a pohotovosti sil nepřinesl. Vzhledem k úkolům, které jsou plněny velitelstvím logistiky a velitelstvím vojskové zdravotnické služby, by se v této variantě nejednalo o velení všem silám pod národním velením, ale pouze dnešním pozemním silám (nevyčleněnému zbytku pozemních sil) a silám územní obrany. Ukazuje se, že i v této variantě by GŠ AČR neměl delegovat velení silám a prostředkům logistiky a vojenského zdravotnictví velitelství pozemních sil.

Velitelství sil územní obrany by mělo k dispozici nejvíce vlastních sil a navíc princip teritoriální odpovědnosti mu vytváří výhodné podmínky z hlediska plnění předpokládaných úkolů. Jestliže by měl mít velitel sil územní obrany odpovědnost za síly pod národním velením, pak by měly být tomuto veliteli v plném rozsahu a beze zbytku přímo podřízeny. Opět se jeví nereálné, aby tomu tak z výše uvedených důvodů z hlediska použití sil a prostředků logistiky a vojenského zdravotnictví bylo. Reálnou možností se však jeví, aby obecné schéma na obr. 3 platilo pro variantu, kdy by úlohu velitelství pozemních sil plnilo současné velitelství sil územní obrany a soudobé velitelství pozemních sil bylo zrušeno.

Na celoarmádním semináři v lednu 2001 byla otázka počtu operačních velitelství nastolována dosti často. Převažovaly návrhy, aby místo současných pěti operačních velitelství byly vytvořeny tři (velitelství pozemních sil, velitelství vzdušných sil a velitelství centrální podpory, které by vzniklo spojením velitelství logistiky a velitelství vojskové zdravotnické služby). Zvláštní úloha již mírově začleněné většiny vzdušných

Obr. 4

sil AČR do systému integrované PVO NATO je důvodem k tomu, že velitelství vzdušných sil bude muset existovat a nelze počítat s jeho případným zrušením. Na soudobé mírové počty AČR je pět operačních velitelství neúměrně mnoho. Proto jejich snížení na tři je z hlediska předpokládaných úkolů možné a mohlo by být i efektivní.

Důležitou podmínkou pro kvalitní splnění úkolů silami pod národním velením je centrální velení všem silám ze stupně GŠ AČR. Nepřipadá v úvahu, aby bylo velení vojskům delegováno na jedno z operačních velitelství. **GŠ AČR musí sehrát nezastupitelnou úlohu při zplánování a řízení vojsk k prosazení tří rozhodujících úkolů plněných silami pod národním velením:**

- zabezpečování vyčleněných sil do NATO po všech stránkách,
- plnění vojenských opatření podpory spojenců hostitelskou zemí (HNS) a
- obranu a ochranu teritoria ČR.

Variabilita velení silám pod národním velením bude vycházet z variant vyčlenění sil pro potřeby Aliance. Při ozbrojeném konfliktu nižší intenzity půjde zejména o vyčlenění sil do zesíleného mechanizovaného praporu, což si vyžádá vyčlenění úměrně silného národního podpůrného prvku NSE. Vojenská opatření podpory spojenců a opatření obrany a ochrany teritoria si vyžádají poněkud nižší intenzitu práce GŠ AČR, operačních velitelství a vojsk. Při ozbrojeném konfliktu vyšší intenzity bude potřebné vynaložit maximální úsilí nejen státních institucí, orgánů velení AČR a vojsk, ale bude nutné v ČR vyhlásit jeden z krizových stavů, a to buď „stav ohrožení státu“ nebo dokonce „válečný stav“. Náročným úkolem bude provedení zmobilizování AČR. Náročnost všech tří úkolů se kvantitativně i kvalitativně zvýší. Může jít (podle mého názoru pouze teoreticky) o vyčlenění až do síly mechanizované divize (přičemž jsem toho názoru, že součástí md bude i brn). Podpora bude poskytována brigádou logistické podpory (NSE). Plnění úkolů vojenské části HNS a potřebná obrana a ochrana teritoria si zřejmě vyžádá zmobilizovat AČR na maximální možnou úroveň tabulek válečných počtů.

* * *

Vytvořit návrh optimální struktury AČR 21. století předpokládá provést hlubokou analýzu její dnešní struktury, a to z hlediska možných předpokládaných úkolů, plněných při nejnepříznivější variantě vojenského ohrožení ČR. V rámci revize obrany ČR se zřejmě po revizi obrany v rámci NATO přehodnotí předpokládané místo a úloha AČR v aliančních silách NATO. Podle mého názoru nepůjde v budoucnu o tak rozsáhlé vyčlenění sil v různých typech konfliktů. Maximální síla praporu až účelového uskupení se mi jeví ve světle budovaných „Evropských sil“ 21. století jako reálná. Jedna z možných variant organizační struktury AČR by (bez komentáře) mohla vypadat podle obr. 4.

Použitá literatura:

- **Koncepce výstavby rezortu obrany**, VR 4/99.
- **Strategická koncepce NATO**. Příručka NATO, str. 459, Brussels, 1999.
- **Doktrína Armády České republiky**, VR 1/2001.
- **Kubeša, M:** Hlavní referát na celoarmádním semináři dne 24.1., VA, Brno 2001.
- **Shorník z celoarmádního semináře** dne 24.1., VA, Brno 2001.